

GIÁ BÁN	
DÔNG-PHÁP	NGOẠI-QUỐC
Một năm . 3.500	6.500
Sáu tháng 2.800	3.500
Ba tháng 1.500	2.000

Mua báo phải trả tiền trước.
Thư và mandat gửi cho
M. TRẦN BÌNH-Phiên. - Ai
đăng quảng-cáo, việc riêng
xin thương nghị trước.

TIẾNG-DÂN

Chức nhiệm kiêm Chủ-bút
HUỖNH-THUỐC-KHANG
Quản-lý
TRẦN-BÌNH-PHIÊN
LA VOIX DU PEUPLE
Mỗi tuần xuất-bản hai kỳ: thứ tư và thứ bảy
BÁO-QUÂN
Đường Đông-Ba-Hà
Giấy phép nội số 62
City inap: TIẾNG-DÂN - P.6

Tự mình làm
người xưa.
自我作古

HỌC GIỚI CÙNG CHỊU ẢNH HƯỞNG CỦA THẦN QUYỀN

(Tiếp theo)

Từ đời Tần về trước vẫn là sùng-cổ mà còn về thời đại nhiều thần quyền; từ đời Tần về sau, các nhà đế-vương chuyển-chế, lợi dụng tâm-lý sùng-cổ ấy mà can thiệp vào, mà thời đại độc thần mới xuất hiện. Học giới cũng chịu ảnh hưởng hai mỗi di hại to tát: một là đời Hán-Vô Đế bài trước bách-gia mà sùng tôn một ông Khổng; hai là đời Minh chuyển dùng sách Châu-chu (ông Châu-hy giải). Ấy, hai sự đó thật ngăn thành đắp lũy, vun cái nền thần quyền chuyên chế trong học-giới trái mấy ngàn đời. Chính học-giới nước ta còn nhiệm cái di độc ấy, cho đến ngày nay ngọn sóng Âu Mỹ nghiêng trời kia đối đập xô đẩy, mà chưa rửa cho sạch được, nghĩ cũng đáng ghê thật!

Bình tâm mà xét thì trong học-giới mà thờ ông thần xưa

Một là phải theo cái lễ thần-đạo thiết giáo 祀典, vì xã-hội có cái tâm-lý chuộng thần, nên muốn cho học thuyết của mình được nhiều người tin ngưỡng, phải mượn một cái huy hiệu « thần » làm tiêu biểu (Khổng Mặc và các nhà Tôn-giáo cũng là lối ấy). Phải này không phải làm nô-lệ cho cổ nhân, song cũng có mối hại là tự mình sáng tạo ra một học thuyết mới, mà còn gá mượn cái tên cổ-nhân, không chịu triệt để nói ngay là của mình, nuôi cái mối sùng-cổ trong xã-hội mà trên đường tư tưởng có ngăn trở cho người sau. (Phải này từ đời Tần về trước.)

Hai là theo cái thuyết lấy người xưa làm thầy; chuyện gì mà người xưa không nói không làm thì mình không dám nói không dám làm; đánh lòng tôn người xưa làm ông thần cầm cái máy quay mà mình làm nô-môi mùa rồi. (Phải này từ đời Tần về sau, như Tống-nho v. v.)

Thần quyền ảnh hưởng đến học-giới sâu xa như thế nên ngày nay nhân quyền phát đạt, mà ở xã-hội ta, xem cái vô bổ ngoài thì thay hình đổi dạng có khác xưa nhiều, mà cái lối bẻ trong vẫn y nguyên như cũ; chẳng qua là đem ông Lư ông Mạnh cùng cái tên các nhà triết-học mới thay vào cho mấy vị thần Khổng Mạnh Châu Trĩnh ngày xưa đó thôi. Anh em không tin, thử đi tới sách lưu hành của người mình ngày

nay mà xem, thì thấy không dân câu ông Tây triết này thì dân câu ông thì hào nọ, mà tự nhà tác giả không có gì gọi là câu phân đoán của mình. Thế thì cho là học-giới ta còn chịu cái ảnh hưởng thần quyền, cũng không phải là quá đáng.

Ký-giả cũng một người nằm trong phạm vi thần quyền ám ảnh ấy. Vẫn biết rằng học-giới ta ngày nay, chưa thành một cái thống hệ giáo dục, nhưng nhà văn-sĩ, không viện dẫn điều cổ đông tây thì không sao viết cho thành bài. Nhưng dấu cho thế nào, chúng ta cũng gắng công ra sức, tìm trong bộ máy tư tưởng của ta, dung hợp với sự nghe đều thấy trong hoàn cảnh của ta, mà viết ra; có dân câu nói của hiền-triết đông tây cũng là để chứng lời nói của ta cho được rõ ràng xác đáng, nghĩa là dùng những câu nói của cổ nhân của cổ-nhân để phụ giúp cho tư tưởng mình, không nên đem tư tưởng của mình mà làm trò rối cho cổ-nhân. Được như vậy thì mới mong thần-quyền trong học-giới ta dẹp bớt lần lần mà con đường tư tưởng mới mở rộng ra được chút nào chăng.

BẤT-NGŨ-THẦN

VĂN-VĂN

Nước lụt

Mười lăm ngày tháng dờ mưa ròng.
Nước biển dâng lên trợn nước đồng.
Trắng xóa một màu mây lặn sóng;
Xanh um mẩy khoảng ruộng thành sông.

Non sông ứ rú, đầm dĩa lợ,
Hoa cỏ xơ rơ, ai ngai lợ?
Bề tôi thuyền từ ai đó là?
Là tay kẻ dờ với nhau cùng.

Ra tay kẻ dờ với nhau cùng,
Huýt hạn thổi rồi, hết ngó trông.
Gió thổi dờ cơn hoa dờ nhụy;
Nước ngấm mẩy bốn lả hu dờng.
Trên đường bưng lũng bà bẻ chấu,
Ngoài cửa bờ vơ vơ ngó chừng.
Quang cảnh tả bề thêm áo nỏ,
Kìa ai có thẩu nời này không?

Kìa ai có thẩu nời này không?
Khô lấp gang sơn nước một vũng.
Riu rít chân trời chìm mất dờ,
Lơ nhố mặt đất cả lên đồng.
Ruộng vườn hư hại, người xanh mặt,
Con vơ xơ rơ, mãi bạc trông.
Nổi khờ nhà nổng như thế đó,
Cao lương ai hưởng nở dành lòng?

Chuyện hay CÙNG LÀ NGHĨA VỤ ĐÂY!

(Hai người Bắc-Hà gặp nhau nói chuyện)

Chào anh, sao bữa nay anh đi chơi được? Khó này anh không ra ứng cử sao?

Cậu A hỏi ông X (ông X trước có làm dân biểu).

— Tôi nghĩ nghĩa vụ nặng nề khó khăn lắm, không sao làm cho hết trách nhiệm được, nên nhường cho kẻ khác.

— Sao mà khó? Mình cứ đến hội thì tới nghe diễn văn, anh em họ làm thế nào thì theo thế ấy; mần khóa thì thôi, chứ sao nữa?

— K óa trên tôi đã làm như thế, nhưng khi hội rồi về nhà, bà bầu hỏi công việc trong nghị trường làm gì, tôi không biết đâu mà trả lời, nghĩ mắc cỡ quá! Còn ra ngoài hội, nghĩ mắc cỡ quá! Còn ra ngoài hội, nghĩ mắc cỡ quá!

— Thế là lại lẩn tránh ra tranh cử, anh có hứa với người ta nhiều quá mà anh làm không được như lời hứa nên lương tâm anh rất rứt rứt chứ?

— Không phải. Tôi không bừa gì hết, khóa ấy anh em giục tôi ra, và không ai tranh nên tranh cử đó thôi. Các khóa này thì biết mấy

lấy làm vất vả, khổ sở, vào nhà đình nghiệp, nhà giáo giục, nhà ngôn luận, nhà văn sĩ đua nhau... các ông tâu nhân vật ấy họ mới làm bài nghĩa vụ đối với quốc dân chứ.

— Ngài thật quá, cứ nói nghĩa vụ hoài! Này, anh không thấy: nhứt là cá mơn, hai là dự tiệc, nghĩa vụ đây, chứ còn gì hơn nữa!

Chân dờ!

CÂU CHUYỆN NGƯỜI MINH ĐI SỬ TÂY NGÀY XƯA

(Giao thiệp với người Pháp)
(Tiếp theo và hết)

Về thời đại triều Tự đức mà nói việc hòa và chiến thì duy có ông Nguyễn-bà-Nghị là có chủ kiến nhứt định, nhân tiện lược thuật cho độc giả cùng xem:

Năm Tự-Đức 14 (năm 1861), Pháp binh đã đánh phá đồn Gia-dinh, ông Nguyễn-tri-Phương bị thương, vua sai ông Nguyễn-bà-Nghị làm Khâm-sai thống binh vào Nam. (Ông Nguyễn bà Nghị là một vị danh thần lúc bấy giờ, văn học chính sự đều giỏi. Nhưng lúc bấy giờ nói không ai nghe thành cũng không làm nổi việc gì).

Tới nơi, ông ta biết rằng công thủ đều không tiện, sai người giảng hòa và tâu việc mình làm về cho vua biết. Vua hỏi chủ ý thế nào? Ông ta nói:

« Hiện nay quân thù các tôi, không biết tự lượng, nên gắng gượng mà làm thành có điều thất bại. Tôi đến Biên-hòa xét rõ « tình thế, nếu sai người giảng hòa, « tuy quyền làm cách hoãn binh, « song thiệt là thì sự thế ngày nay, « đánh và giữ cũng không thể gì « được. Trừ một chữ hòa ra thì « cuộc thế không sao định được... « Hòa thì tuy mất Nam-kỳ mà còn « có thể làm được, không thể thì

Nước Tàu ngày mai

Vận mệnh nước Tàu sẽ ra sao? Muốn dự trước cho chính xác thì phải biết rõ tình hình quân chủng Tàu. Nhưng ta hãy tạm gác cái vấn đề quân chủng to lớn kia lại, mà bàn về những cuộc tranh chấp cá nhân Diêm Phùng Tướng đã.

Người Tây phương có câu thành ngôn: « lằng lằng như chuyện Tàu »; câu ấy xuất hiện tự bao giờ mà nó đang với hiện trạng nước Tàu làm sao!... Phùng, Diêm, Tướng đánh nhau không ngớt; mà ta chỉ biết chắc có một điều là bọn quân phiệt ấy đem ấy nghìn vạn dân Tàu vô cớ ra chém giết lẫn nhau, chúng nó tranh chấp nhau chừng nào thì quân chủng Tàu càng chết rết chết dòi nhiều chừng ấy; ngoài ra, thì tức về chiến sự mập mờ chông chéo, không thể nào hiểu rõ cái thực trạng được.

Mặt trận từ tháng sáu đến nay vẫn xê xích theo ba đường sắt lớn. Con đường Lũng-Hải phía đông khởi điểm tại cửa biển Hải châu, chạy về phía tây, qua khỏi Từ châu thì nấp mơn nam sông Hoàng-bà mà đi ngang Khai-phong, Trĩnh-châu, Lạc-dương, Quan-âm-đường. Đường này cho đến kinh đô tỉnh Thiểm-tây là nơi căn-cứ của Phùng-ngọc-Tướng. Còn hai con đường Tân-Phổ và Kinh-Hàn thì đều từ nam chạy lên bắc: một Nam-kinh đi lên, gặp đường Lũng-hải ở Từ-châu rồi đi qua Tề-nam đến Tuyên-tân; một đường từ Hán-khâu lên Bắc-kinh, đi ngang Tân-dương, Hứa-xương, Trĩnh-châu và Thạch-gia-Trang.

Ở đường Tân-phổ, quân Tướng cũ nắm mơn ở Tề-nam, thỉnh thoảng có những cuộc tiểu chiến mà không tiến lên được một tấc nào. Tướng bên chủ lực vào đánh mặt

Bình-Hàn, nhằm Trĩnh-châu làm mục đích, mà vẫn chưa tiến khỏi Hứa-xương. Cách một tuần nay có tin nói Tướng đã trực kích lấy Lạc-dương (trên đường Lũng-hải), để chặn đường không cho quân Phùng về Thiểm; nhưng đó chẳng qua là cái kế tuyên truyền họ Tướng mà thôi. Phép dụng binh, dự bị đường thì binh là quan trọng đường nào; đại quân Phùng đóng ở Trĩnh-châu, nghĩa là cách Lạc-dương chỉ có 2 trăm dặm, đi ba giờ xe lửa là đến, Phùng lại có quân Tô-Vũ-Sinh và Lôi-Trung-Điền đóng ở Đồng-quan nữa; nếu Tướng kéo quân lên Lạc-dương thì đem gieo mình vào giữa hai đội địch quân, tình thế ấy, lẽ nào Phùng ngồi yên ở Trĩnh mà để cho Tướng lấy Lạc-dương ư?

Hiện nay, quân Diêm lại kéo về Thạch-gia-trang, nhưng địa bàn Trĩnh-lệ cho Trương-học-Lương giữ. Thạch-gia-trang ở tỉnh Sơn-tây, nằm trên đường sắt Bình-Hàn, cách Trĩnh-châu không bao xa; bản ý Diêm về đó là phòng khi nào Phùng có nòng tuế thì cứu viện cho dễ dàng.

Trương-học-Lương xưa nay mở miệt là trung lập, là giảng hòa; nhưng ngày 27 Septembre, 12 vạn quân Trương mới kéo đến Th. ết-tân và Bắc-kinh thì Trương liền hạ lệnh bắt các người trọng yếu tay chân Trương, và giải lần lần

đến-dàng. Tướng là người trong cuộc, thế tất biết ý chỉ Trương từ trước; Trương khuyên giảng hòa, Tướng biết là giả dối, nên cử một mực làm cao, nói rằng Diêm là giặc, Trương không thể hạ mình xuống mà điều đình với Diêm được.

Đại để tình hình bấy giờ, mà các phái đều quệ quật lẫn lộn. Xem như Trương, vậy cách biết bao, địa bàn choán cả một phương trời; thế mà gần đây, phần thì huyết mạch dân chúng đã tiêu sạch, phần thì Hồng-quân chiếm lãnh có đến mười mấy tỉnh; Tướng chỉ phí quân sự thì nhiều mà cái nguồn tài phú lớn (thuế, sưu) không phong thịnh như trước nữa, đánh phải ăn bầm vào một bụng tài phiệt nọ mà sống sót cho qua ngày... Tướng Trương Chánh rõ mặt là một anh quân phiệt « bất-trung-chánh-từ khi Bắc-phạt gần thành (1927). Nhưng năm kia, Tướng còn dựa vào cái hơi chính phủ Quốc dân mà bóc lột quốc dân. Bóc lột quá chừng mực, quân chúng giặc ngộ càng ngày càng nhiều, đánh rơi mặt nạ của Tướng, mà hiện được cái nghĩa tự tin quân chủng chỉ nên và chỉ có thể trông cậy vào lực lượng quân chủng mà thôi. Quân chủng không chịu làm hậu thuẫn cho Tướng, Tướng nghiêm nhiên trở nên một anh quân phiệt xấc, chưa đến nỗi như Tôn-Xương, Truyền-Phương, mà cái ngày cuốn gói cũng không xa vậy. Tướng mà còn đến thế, Huống uở bọn Diêm Phùng, Tướng. Diêm không có đủ quân lương, nay đã đành đến cái kế lố lẩn mà ta mượn thủ độc chất morphine mà mồi binh lính. (1)

Trông cho bọn quân phiệt hòa hảo rằng nhau là một điều mộng tưởng. Phải phá nát cơ sở chúng nó đi thì cái nội tranh mới liệt. Quân chủng Tàu giặc ngộ, cơ sở bọn quân phiệt bị dao động rồi. Cái tin sang mặt trời đã thấy, giặc giết trên đầu 400 triệu người Trung-quốc...
VĂN-DÍNH
(1) Xem mục thế giới tương lai

Tình hình phía-Bắc Trung-kỳ

Tin ngày 29 Septembre 1930
F. I. - Tình hình phía Bắc Trung-kỳ có vẻ nghiêm trọng.

Dân hai huyện Hưng-nguyên và Thanh-chương độ chừng 2000 người, hội hiệp lại định kéo đến đánh huyện Nam-dân.

Ở Nghệ-an nay có thể xem như một nơi đã thiết quân luật, khắp trong tỉnh chỗ nào cũng có quân lính canh gác, dân biểu tình nổi lên chỗ nào thì có quân lính đối phó đó; như việc vừa rồi nói trên. Đảng Cộng-sản tưởng như hành động luôn ở trong hai huyện Thanh-chương và Nam-dân. Những tay chủ động mở cuộc quyền để giúp các người bị thương và gia quyến các người chết và xử xét các công việc.

Tướng naur đảng Cộng-sản ở miền ấy đã có cơ sở vững vàng; đảng ấy đã tách các chánh tòng và lý trưởng từ chức, đem triển trả lại cho quan trên.

Đảng viên Cộng-sản khởi sự cắt đứt các đường giao thông với Vinh để ngăn trở sự đem quân lính đến đàn áp, lại phá một cái cầu cách Vinh 9 cây số, rồi kéo nhau đi làm biểu tình. Gặp một đội lính tập; viên quân cầm đầu đội lính ấy bảo giải tán và bắn súng cbl, chiến đê dọa, nhưng không ăn thua gì, sau bắn vào toàn dân biểu tình.

Khi dân biểu tình giải tán, người ta tính có 17 người chết, 22 người bị thương nhẹ, và 18 người bị thương hơi nặng hơn một tý.

Có 40 người bị bắt. Trong mấy người bị bắt đó có một người mang cờ đỏ, chắc là một tay Cộng-sản có thể lực.

Ngoài quân binh đến Vinh tuần trước, nay lại có một đội lính khổ đỏ Thổ nữa. Nhiều đồn lính lớn đã đặt lên tại Vinh và Bến-thủy; dọc theo con đường Hưng-nguyên có đặt thêm nhiều đồn lính nhỏ khác.

Chính-phủ lại đặt tại trường tàu bay ba ngọn đèn chiếu để tiện việc bay ban đêm.

Tin ngày 30 Septembre 1930
Hôm 29 Septembre ở Vinh và Halinh, tình hình được yên lặng. Lính lê-dương (người ngoại-quốc), đã đến thay lính khổ-xanh các đồn lớn. Đã đặt thêm nhiều đồn lính khổ-xanh ở Vinh.

Tin ngày 1er Octobre 1930
Trong đêm 30 Septembre, khi 1 giờ sáng, một toán đảng-viên Cộng-sản từ Đat-ho kéo đến Đê lương, xung đột với lính lê-dương. Lính bắn cbl, thiên mấy phát súng; bên biểu-tình giải tán. Có bắt được một người, đảng-viên Cộng-sản, khi lui về, đốt mấy nhà ở miền Đat-ho.

Cũng trong đêm ấy, ở Cửa-bội (tỉnh Nghệ-an), 200 đảng-viên Cộng-sản cắt giấy diễu thoát rồi phá nhà viên quan ba người Anam ở Cửa-bội.

Tin ngày 2 Octobre 1930
Hôm 2 Octobre không có gì lớn thời.

Bài khảo

Sau ngày 19 Septembre hơn 30 học trò người Thanh-chương Nam-dân bị đuổi về không cho học. Vì vậy ngày 24, học-sinh lại vận động bãi khóa, nhưng sau khi các chức viên Tây Nam ra cảnh cáo thì học-sinh đến lần lượt trở vào học. Lần này có khác lần trước là phần nhiều học-sinh đi chán sự học, tuy vậy nhưng bụng để đầu đầu. Đến chiều lại thì

ANNAM LỊCH SỬ

HÃY NÊN HÚT THUỐC LÁ

JOB

VIỆC TRONG NƯỚC

TRUNG-KỲ NHÂN-DÂN ĐẠI-BIỂU VIỆN

ĐẠI THỈNH - CẦU CHUNG CỦA VIỆN DÂN-BIỂU TRUNG-KỲ VỀ VIỆC CẢI - CÁCH CHÍNH - TRI (LẬP - HIẾN)

1. — Chiếu theo Hòa-uớc ngày 8 Juin 1884 định rõ quyền bảo hộ của nước Đại Pháp và quyền nội trị của nước Việt-Nam ;
2. — Chiếu theo chỉ dụ ngày 19 Avril 1920 của Đức Khải-dịnh lập ra phòng Tư-vấn nghị viện, và nghị định ngày 12 Mai 1920 đưa chỉ dụ ấy ra thi hành ;
3. — Chiếu theo Hiệp-uớc ngày 6 Novembre 1925 định quyền Chính phủ Bảo-hộ, Chính-phủ Nam-triều và đối phòng Tư-vấn ra Viện Nhân dân Đại-biểu ;
4. — Chiếu theo lời tuyên bố trong bài diễn-văn của quan Thuộc địa bộ tổng trưởng đọc tại Lorlent ngày tháng Juin 1930, nói về chính sách Bảo-hộ Trung-kỳ ;
5. — Xét trình độ quốc dân đã tiến bộ nhiều mà chính trị chưa cải cách cho hợp với dân nguyên ;

Viện chúng tôi, quyền hạn hẹp hòi, nhưng vì quyền lợi Pháp Nam, lấy tình thân thiện, và lòng thành thật, thỉnh cầu việc cải cách chính trị như sau này :

Chính - phủ Bảo - hộ giúp Đức Quốc-vương Bảo-Đại Hoàng- Đế chúng tôi ban bố cho quốc dân một bản hiến-pháp quốc-dân cộng-đồng 5 chục lĩnh và ông chủ một trăm đến sáu hàng hơn 500 học sinh cả trường dân vào thành. Chúng quanh có lĩnh đi giữ trật tự. Đến chiều tối lại lần lượt cho về. Trước khi về cụ Thượng Tôn thất Đán có diễn thuyết cho học sinh đại ý nói : Nay ta đang nhà trường cho lĩnh đi độ một tháng, sau sẽ kêu đến học. Thế là bắt đầu từ 24 tháng 9 tây anh em đến về quê hương trường lại cho lĩnh.

Một người biết chuyện

chủ, quyền nội trị theo như Hòa-uớc 8 Juin 1884. Bản hiến-pháp ấy chưa được theo chế-độ bản-quốc, chế-độ quốc-dân cộng-đồng của các nước văn-minh Âu-Á, và ý nguyện quốc-dân, ấn-dịnh rõ ràng quyền hành chính và quyền lập-pháp để cho quốc-dân biết đường xuhướng, và thỏa lòng ước-vọng, chắc sẽ có ảnh-hưởng rất lớn đối với thời-cục hiện-tại, và cuộc tiến bộ tương-lai, thời hạnh phúc cho nước Việt-Nam lâm.

Tổng Viện đều ký tên

Truyền đơn

Tại trường Quốc-học, chiều 26 Septembre, lúc 3 giờ rưỡi (đúng giờ ra chơi), tất cả các lớp đầu đầu cũng thấy truyền đơn đại khái nói: không chịu làm những tờ báo láu, nghe những lời khuyên bảo, nộp học phí.....

Về chuyện này sở mật-tham có bắt 3 câu học sinh xuống hỏi.

Tại trường Đồng - khánh, chiều hôm 26 Septembre, cũng có truyền đơn. Ba cô nữ học-sinh bị đuổi 1 tuần.

Chiều thứ tư 1er Octobre, lại cũng có truyền đơn Cộng sản tại trường Quốc-học, phân-đội vụ đóng cửa trường Trung-Học Vinh và mấy trường ở hạt Thanh-chương và Nam-Đán. Bắt 5 câu học-sinh đệ nhị niên: Bang, Tý, Hà, Khai, Sanh, biện còn giam ở Thừa-Phủ.

P. S.

NGHỆ - AN

Cái gan của đội-trạm

Hôm 11-9 vừa rồi, tôi có gọi trạm Anh-sơn xuống cho thầy thơ ký nhà giấy inép Đô-lương, một số học 9300 và một cái Avis nhận một món hàng gửi theo cách «linh hóa giao ngân», và «trên thầy thơ ký ở đó gọi hàng lên cho. Cách 3 hôm, lễ thì tôi nhận được hàng, nhưng không thấy, tôi lại viết một cái thư hỏi, mà cũng không thấy tin tức gì cả. Sau tôi có ép xuống Đô-lương vào nhà giấy inép hỏi thầy thơ-ký thì thấy t o ký báo không tiếp được cả thư, cả avis, cả bạc. Sau thầy thơ ký gọi cai-trạm

lại hỏi, thì y nói thầy Đội-trạm còn giữ lại.

Đội-trạm quí quyết như thế, phông pháp luật có thể dùng được không ?

P. V. M.

QUẢNG-NAM

Lực nguồn

Ngày 22, 23 Septembre mồng 1, 2 tháng 8-ta) tại huyện Đại-lộc trời mưa liên miên. Chiều bữa mồng 2 nước lớn lạ thường : tại tổng Đức-bà-thượng, từ đồn An-diêm (là nơi cao lắm, xưa nay chưa có khi nào nước lụt tràn đến) sắp xuống, và mấy làng tổng Phú-khê, vì nước ùng ngả sông con đê ra mạnh lắm, nhơn dân bị trôi chết nhiều, trâu bò heo gà và vật dụng trong nhà cũng bị trôi cả. Hiện nay ở miền ấy, cây cối bị ngã trôi đầy đường. Số người chết thời chưa biết bao nhiêu, và lại thấy tập vào đầu, tiếm kiếm cũng chưa được. Có phải là vì phải huyết dương khám xét. Nghe nói phía Bắc huyện Đại-lộc, mấy làng gần núi thuộc tổng An-phước cũng bị thiệt hại nhiều.

Ở huyện Đại-lộc ngày tháng 5 năm nay có cái lụt, mùa bắp và lúa lại bị cái lụt nữa, mùa bắp và lúa tháng 8 bị ngâm thối rất nhiều. Nay lại tiếp cái lụt này nữa, làm cho nhà nông bị thua mất cả 2 mùa, ngóc đầu không dậy ! !

Hiện mấy xã ở gần đồn, người còn sống lại, nhà không có mà ở, cơm không có mà ăn, nghĩ khổ biết bao nhiêu. Ôi ông xanh sao độc địa lắm thế !

Đoạn trường

Một đám ăn cướp lời thôi

Bản báo tiếp bài lại cáo có quan hệ đến tài sản lãnh mạng nhân dân, lược đăng như sau này :

Đêm mồng 7 tháng 7 Ấm này, nhà Thủ Truông ở làng Cam-lâm, huyện Đại-lộc, bị 10 ăn cướp của cải mất phông hết 500\$, và lại bị đánh, có thương và vết chảy một máu tả liền đó lần bằng tiếp tới, quan cướp đã thoát chạy; Thủ-Truông than khóc rằng bị xã Viên, xã Bô, tên Bô, tên Thạc tới cướp của và đánh nó ra thối. Lúc đó có tên Cao hội giáo là Hương-Cường khiến mời cha phởn xã (cha Ninh) đến làm phước. (Trung là người giáo) Sang ngày 8 Tổng

Lý, tôi đó, Hương-Cường cũng Tổng Lý sự rồi dẫn sự ăn cướp, làm giết trích quan Huyện rằng Trung bị ăn cướp. Ngồi đầu quan Huyện sinh nghi, phái viên Đê lại về khám, thấy thương tích, nhà cửa và đường thông bị bẻ, thấy đê-răng-răng. Sau khi việc Đê lại về rồi, Hương-Cường tỉnh việc không yên được, bèn ăn mưu với Viên, bộ ám bời của mất lại cho Trung 400\$00, và lo lót với lần gia đến hưng kin miêng bình, đứng lặn lăm hơi ra nữa. Hay đê-răng-răng, đang gian, cách dôi bở, quan Huyện cho đi biết tất cả, dôi về xét hỏi, bèn lần gia liệu thế không được phải đem sự thật khai ngay như lời tên Trung kêu la trên kia. Nghe nói bèn lần gia cũng có khai khi bị cướp tiếp cứu thời lấy đường sẽ có thể chống lại, của vợ chồng Tuấn-Trung được nghe lần gia đi theo, đất nhau tới quan thủ cả công chuyện đầu đuôi trong khi bị cướp, khai rằng Viên, Bô, Sinh, Ky, Bong, tôi cướp của rồi đánh và dôi nó nữa. Nghe nói quan huyện đã đem bọ phạm ra hỏi, trong đó có tên Ky đã thủ rõ nguyên do mình bị bắt, nó có đồng hành, vậy thời hôm nay việc đó chúng chung quá rồi, quan trên chắc không còn nghi ngờ gì nữa. Thế mà không rõ duyên cớ vì sao mà quan chẳng tra hỏi bọ phạm đang lấy đạo tặc, lại để cho họ được thông thả mà thông đồng mật mưu với chủ phố Long, và Hương-Cường về bắt Trung, dọa la đánh đập, làm cho Trung đã bị mất của mà phải đi trốn. Nghe dân mới đây Cường và Long đi tìm Tuấn-Trung về khiến Viên viết thư cho Trung 1 mẫu đất đầu, bày cho Trung đi Tân, rồi kêu xin phần cùng lại, nếu không thì Long và Cường đuổi đi, không cho ở trong làng nữa.

Một việc gian ác đánh ranh không có mấy lòng oan ức, ai cũng chán rồi, thế mà cũng còn muốn dùng cách chày mới là lạ, nhưng không biết chừng con mắt ông thần công-ly sẽ không thấy chày chẳng chơi !

Trung-ngôn lai cáo

PHANRANG

Công lý ở đầu

Vụ viên Bank-Tà Nguyễn-bửu-Hiến với Ng.-Đôn mã báo Tiếng. Dân đã dâng trong số 312 ra ngày 30 Août: vừa rồi, nay kỳ-ri xin inuật thêm những sự mới xảy ra đây :

Viên Quân đạo Dalat từ khi thấy bài lai cáo đăng ở báo Tiếng-Dân lập tức đến bởi viên Bang-tà Ng.-bửu-Hiến và khiến Chánh-tổng Cán Rang (Dran) dẫn Đôn lên tới nhà Quân-đạo để khai. Tên Đôn nhiều phen cay người làm từ khai nhận sự thật y theo như lời đã đăng báo và nhận có giao trước một trăm đồng bạc. Không hiểu vì sao viên Quân Đạo tin-ly khai như vậy lại bác đơn không chấp, và khiến Chánh-Tổng Cán-Rang làm một tờ khai khác rằng việc đăng báo đó là không đúng với sự thực, rồi bắt Đôn phải ký tên vào. Đôn vì thế áp bức và chịu chịu đã lâu ngày, không khác gì bị giam lỏng lại bao lần bộn bề, nên bất đắc dĩ phải ép-chúng để cho Chánh-Tổng thám mục vào tay làm tay vào tờ khai. Xong việc, Đôn vừa về tới nhà thuật công chuyện đầu đuôi cho người vợ nghe ; người vợ liền ngã lăn bất tỉnh nhân sự, chết giấc đến nửa đêm mới tỉnh. Việc này có viên Đội-Nhứt ở đồn Cán Rang đã lấy ăn-kết Đôn rõ ràng và bầm lên quan trên rồi ; chưa biết quan trên sẽ xét xử ra thế nào.

Cái thói đã hiệp người còn làm cho xóa mất sự thực như thế, cũng thường thấy luôn, quan trên nên lưu ý.

Cực lòng

DALAT

Hạ tiền công

Ở Dalat là một tỉnh mới mở mang vật gì cũng mắc, nên tiền công cao hơn ở các nơi trung châu. Mới rồi quan Đốc-ly có một tờ tư hạ tiền công người làm trong các sở, như : cai đường kíp, thợ hồ, thợ mộc và cu-ly dân ông dân bà. Cu ly dân ông và dân bà bị hạ tiền công, thời thì thiếu trước hụt sau, trăm đều khổ, thật là tội nghiệp. Nguyên khi xưa cu ly dân ông lãnh tiền công mỗi ngày 0\$65, nay hạ xuống còn 0\$45 ; dân bà khi xưa lãnh 0\$50 nay hạ xuống còn 0\$35.

Từ tư ấy ra rồi các sở lãnh khoán (entreprises) đều vắng theo lệnh quan mà hạ giá. Bọn công nhân đều nghĩ làm.

Mấy ngày rày có kẻ sợ thì phải gần gượng đi làm, còn có người bán nhà của sự nghiệp, dời đất vợ con trở về xứ sở, vì ở lại mà không làm thì mang tội « vô-nghiep » sẽ bị bắt giam !

Việt-Hoa

AI CÔNG NÊN CÓ một cái máy làm toàn Máchin à balais à vapeur, làm đủ bốn phép toán, rất mau rất tiện. QUAN-HẢI - Huế

Thầy giỏi thuốc hay mà có lòng từ thiện.

???

AN MẠCH CHO ĐƠN MÀ KHÔNG LẤY TIỀN

Am-hiêu bệnh-tình người Nam ta, ạn mạch chữa bệnh, theo khoa học tân thời, rất là thần hiệu, chỉ có thầy thuốc

ĐIỀU-NGUYỄN ĐẠI DƯỢC PHONG số nhà 121 hàng Bông cây đa cửa quyền HANOI

Phan-ri, le 15 Juillet 1930

Monsieur VIÊN-ĐÊ, Distillerie-Parfumerie

BÔNG-HÔI,

C'est avec une vive reconnaissance que je vous informe aujourd'hui de mon complet rétablissement grâce à votre essence Khuyh-Diép. Je souffrais de maux de tête affreux, j'avais des vertiges, des bourdonnements d'oreilles, des crampes dans les jambes, ma mémoire commençait à fléchir... Après avoir essayé 8 petits flacons Khuyh-Diép, je sentais une amélioration extraordinaire dans mon état général. Mon sommeil revenait, les maux de tête reparaissaient à des intervalles de plus en plus longs ; à l'heure actuelle, je me considère comme complètement guéri et je me demande comment il est possible d'avoir été rétabli si vite.

En tout cas, c'est à votre Khuyh-Diép que je dois la santé ; soyez persuadé, Monsieur, que je ne l'oublierai jamais et que je le recommanderai à tous ceux qui souffrent comme moi.....

VÔ-VÂN-QUANG

caliste

SOCIÉTÉ LIÊN - THANH

Phanri

Quá 50 tuổi

Không nói đến các người đau dùng thuốc, lại còn các ông bà ngoài 50 tuổi, là đang cái thời-kỳ tỷ-vị suy nhược.

Muốn bồi bổ khí huyết và tránh cái bệnh đau-lưng, nhức-xương, tê-mỏi v.v. thì nên uống thật chuyên thuốc Bô-huyết-khu-phong hiệu Tham-Thiên-Đường.

Nhớ kỹ hai chữ Tham-Thiên.

CHỈ CÂY NƠI MÌNH

(PHIÊU - LƯU VÀ XA - HỘI TIÊU-THUYẾT)

Tác giả : HECTOR MALOT

GIANG-HẠ dịch :

Số 78

Chương thứ ba mươi tám

(Tiếp theo)

Chuyện này là một chuyện con Bê-rin không ngờ, nhưng ngày mai còn có chuyện không ngờ khác nữa. Qua ngày bữa sau, khi mở thư từ xong rồi, ông Vũ phần lại hỏi ông Pha-bô-ri :

« Ông không có chuyện gì gấp lắm chứ ?

— Thưa không.

— Vậy thì ông hãy đi tu-on một ít. Tôi có nghe rằng tại đó họ sửa thiết lập một cái nhà mở cõi rất đáng làm gương. Sự ấy không phải thành phố lập ra, nhưng chính của một nhà từ thiện. Ông hãy đến khảo sát cái nhà mở cõi ấy

một cách cho tường tận : coi cách dựng thế nào, cách cho hơi cho ấm, cách quét thế nào, lộn phi bao nhiêu, và tiền chi cấp mỗi tháng độ mấy. Ông đi quan sát rồi răn về đây cho thật chóng. Tôi muốn sao trong ba tháng nữa ở đây có được một cái nhà mở cõi như thế, để cho con cái của thợ thuyền trong các xưởng máy được có chỗ nuôi nấng săn sóc, vì tôi không muốn để cho những cái va như tại vụ vừa qua có thể có lại nữa.

Chúng ta phải làm cho ngày sau không còn người trách cứ chúng ta nữa ».

Chiều hôm ấy trong buổi học con Bê-rin đọc các công chuyện ấy thuật lại cho cô giáo nghe ; nhưng đương buổi giảng thì thấy ông Vũ-phần đi vào thư viện, nói với cô giáo :

« Nay cô giáo, hôm nay tôi đến đây là vì phần tôi và vì tất cả những dân cư trong xã này, để yêu cầu một nhà từ thiện. Ông hãy đến khảo sát cái nhà mở cõi ấy

tôi cũng biết chuyện tôi cần đây cũng rất nghiêm trọng cho cô. Chuyện ấy là xin cô đưa đơn từ chức đứng qua cai quản năm cái nhà mở cõi mà tôi sắp đứng đây. Tôi đã cùng phương tiện sẽ không sao làm được một người xứng đáng như cô, có đủ trí tuệ, có đủ lực lượng, có đủ trí tâm dũng mãnh và cái công việc nặng nề khó nhọc ấy. Khi các nhà mở cõi làm xong, tôi sẽ mở rộng cho các làng Ma-rô-cua, Thánh-Bi-bôa, Hê-lê-xơ, Ba-cua, Phô-lô-xê, và tôi cấp vào một số tiền dự bị vừa đủ để duy trì mãi mãi được. Tôi sẵn lòng làm các công việc ấy, nhưng nếu cô không nhận lời cai quản cho, thì chắc việc không thành được ».

Một lời gêu cầu như thế này, cô giáo không sao không nhận được ; nhưng thật như lời ông Vũ-phần nói, nhân lời này thật cũng ngại cho cô lắm, vì trong đời cô không gì cô ưa thích bằng sự giảng học, nếu phải bỏ giảng thì là một việc rất khổ khố cho cô

« Thưa ngài, ngài không rõ giáo

đục là gì đó, nên ngài không thể hiểu m đi khđ tâm của tôi, ngày nay phải bỏ giáo rồi.

— Tôi biết làm cho, giảng cho trẻ con biết, đó là một sự quý rồi, nhưng cho chúng sự sống, sức mạnh, lại là một sự quan hệ hơn nữa ; vậy nên tôi tưởng chắc cô sẽ không từ chối lời thỉnh cầu của tôi.

— Thưa, nếu tôi chỉ làm theo lòng thích của tôi, thì chắc không đáng cho ngài chấp cho đến. Vậy tôi xin hết lòng vâng lời ngài và tâm lòng tôi thật quá cảm động không thể bày tỏ những nỗi hăm mội và cảm ỉu cái lòng từ thiện của ngài.....

— Nếu cô có hăm mội và cảm phục, thì những tư tưởng ấy hãy dành cho người học trò cô đến, vì chính nó xui dục tôi, thức tỉnh lòng tôi, nếu không thì tôi nào có nghĩ đến các việc từ thiện ấy. Tôi đương đứng ở trong đường, mà chính người học trò cô đã xô đẩy tôi bước đến, nếu không có người học trò cô thì khu đường tôi đã đi được, đã thấm được vào đầu mà kể ».

Con Bê-rin nghe đến đây, không còn gì vui sướng hơn hồ bằng, nên cũng bạo gan nói luôn :

« Thế mà nếu ngài còn muốn bước thêm một bước nữa thì lại quý hơn biết chừng nào !

— Bước nữa mà đi đâu sao ?

— Đi đến một nơi, mà tôi dần ngài đi.

— Mà muốn đến ta đi đâu ?

— Đến đến một nơi mà ngài chỉ đứng lại trong giây lát thì cái kết quả ngày san rất vĩ đại vô cùng.

— Vậy thì li nữa mấy cũng nói lên cái nói bí mật ấy cho ta biết trước chứ.

— Nếu tôi nói trước, có lẽ cái kết quả tôi mong ước sẽ không được hoàn toàn. Hôm nay trời cũng âm, không gió không lạnh, ngài đi một ít cũng không can gì ; vậy xin ngài cứ đi mặc tôi dẫn đi.

Cô giáo cũng nói theo :

— Đầu câu chuyện của cô em nói đó có hơi kỳ và... trẻ con thật, nhưng đó là một người có thể tin được, ngài cứ thuận đi.

— Vậy thì ta cũng thuận cho.

Chiều nay ta sẽ đi đây đây đi. Mà muốn mấy giờ thì đi ?

— Càng tối chừng nào thì càng quý chừng ấy ».

Cả buổi chiều hôm ấy, về nhà ông Vũ-phần chỉ nói chuyện về việc ấy, mà con Bê-rin cũng không chịu nói rõ nó sẽ dẫn ông đi đến chốn nào. Ông bảo :

« Thật mà đã khêu được cái mới lòng hảo kỳ của ta.

— Nếu tôi chỉ khơi được cái lòng hảo kỳ của ngài, đó cũng là nhiều lắm rồi ; làm cho ngài có nhịp, mà mơ màng tư tưởng, tìm cho hiểu được sự về sau, hay là mong mỗi ngày gì, không phải là hơn đề ngài cứ nhớ đến những mới thất vọng và tại vụ đã qua mà ưu sầu phiền não sao ?

(Còn nữa)

doi:10.1017/S0022292414000066

